

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ שנת העשרים ושבע

פרק י"ד

שלח (תשכ"ח)

א. שאלה כללית בחטאו של דור המדבר.

שתי תשובות: נתנות בספר עקדת יצחק לחטאו של דור המדבר (לא של המרגלים)

ואלה דבריו:

לא רצו בארץ חמדה, משום דמאיסא עליהם... ומאוס הארץ היא חסדין אשר
עמר עלינו בכל הדורות, ובעבור גלינו מעל ארצנו ונתרחקנו
מעל אדמתנו והיינו חרפה לשכנינו, לעג וקלס לסביבותינו ואין שום מנוח
לשוב אל שלמותנו כי אם בשובנו אליה.

ובמקום אחר

ומה חרי האף הגדול הזה אשר עלה לפניו יתעלה בגזר עליהם גזרה לא
יוכלו כפרה, כי לכאורה מה איכפת ליה לקב"ה, אם ימאסו בארץ טובה ארץ
זבת חלב ודבש, וחלא היא עיקר הטובות הזמניות? אלא שהאמת הבורח היא
כי לא אותה מאסו, אבל עזבו את ה', נאצו את קדוש ישראל, השם נפשו
בחיים המוגבלים והמאושרים, הסורים להם ע"י התורה; וזאת הארץ
הקדושה, אשר שני העינים יחד הם מדרגות הסולם לעלות... ונזורו אחר
ממעלת אלו החיים הנפשיים, כמו שאמרו בפייהם "לא נוכל לעלות", כי אין
חפצם לעלות לרשת ארצות החיים ואמרו "נתנה ראש ונשובה מצרימה", כי
הוא דרך ירידה אל ארץ לא מטהרה... ..

(1) מה ההבדל בין שתי תשובותיו?

(2) מה הם הפסוקים בפרקנו (או במקומות אחרים בתורה) שבהם
יש למצא סמך לדבריו של בעל העקדה?

xx (3) האם סוטה הוא בתשובתו השניה מפשרו של מקרא או לא?

ב. ג' ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו ומפנו יהיו לבז.

בעל עקדת יצחק:

"ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ ההיא לנפל בחרב" לרשת אחוזת נחלה לנשינו
ומפנו. יעזב אותנו במדבר הזה! ואם יסתכנו בכאן הנשים והטף לפני
מלכי אלו הארצות, שיבואו עלינו, נשינו ומפנו יהיו לבז ולא נחוש להם
ונבחר בזה מאשר נפול בחרב לרשת משכנות לא לנו, וכאשר נעשה חשבון כל
החשבונות והצדדים שבכאן, נמצא שטוב מזה לשוב מצרימה, ויהיה הסעבור
להם בחירת הרע במעוט.

(1) מה היא הפליאה הסגנונית שאותה רצה ליטב?

xx (2) במה סוטה הוא מפשרו של מקרא?

ג. שאלות ודיוקים ברש"י:

(1) א' ד"ה כל העדה: ראשי
סנהדראותxx (2) ב' ד"ה לו מתנו: הלואי
ומתנו

(א) מביין לו לרש"י שזהו פרושו?

(ב) למה לא יפרש מלת "עדה" כך בשמות י"ב ג',
ויפרשנו כמקומנו בויקרא ד' י"ג ד"ה
עדת ישראל?

למה יפרש רש"י מלת "לו" כאן, למה לא יסתפק
במה שפרשה כבר בבראשית כ"ג י"ג ד"ה אך אם
אתה לו שמעני וחזר ופרשה בר' ל' ל"ד ד"ה לו
יהי כדבריו?

(3) ד' ד"ה נתנה ראש: כתר גומו (א) מה ראה רש"י לחביא כאן את דברי ת"א
במני רישא, נשים
עלינו מלך. ורבותינו
פרשן לשון עבודה זרה.
ולפרש הבטוי ולמה לא יסתפק במה שפירש
בבראשית מ"א מ"א ד"ה נתתי אותך: מניתי
יתך (וע' שם עד סוף דבריו!)?

xx (ב) למה לא יסתפק רש"י כאן בפשרו של מקרא,
מדוע ראה להביא כאן את מדרש חז"ל?

(שלח תשכ"ח)

אא (ג) מה רמז מצאו רבותינו כאן לעבודה זרה?
(להבנת דברי חז"ל אלה ע' בדברי הרמב"ן
מ"ו ל' שהועתקו בסוף השאלה ג).

4) ס' ד"ה סר צלם: מגנם וחזקם. (א) היכן בתנ"ך מצינו "צל" בהוראה משאלת זו של מגן וחזק?

איוב שהיה מגן עליהם; ד"א: צלו של המקום סר מעליהם.
ראה צלך להוסיף עליו עוד ד"א?

לשאלה ד' (ג) רמב"ן ס' ל' ד"ה אשר תעשה ביד רמה...
ויהיה שער הכתוב (ס"ו כ"ב) "וכי תשגו" ללכת
אחרי אלוהים אחרים "ולא תעשו" דבר מכל
מצוות ה', כי המורה באלוה זולתו כבר הוא בטל
אצלו כל מה שצוה השם הנכבד בין במצוות עשה
בין במצוות לא תעשה; שאם יש אלוה זולתו - יראתו
ומצותיו יכל החיוב בהם אינו כלום; ובאה זאת
הפרשה להשלים בתורת כהנים דין שגגת עכו"ם...
ונכנסה כאן (= בפרשת שלח) בעבוד שהם מרו דבר
ה' ואמר: "נתנה ראש ונשובה מצרימה" להיות
שם במצרים כאשר היו בראשונה בלא תורה ובלא
מצוות.

ד. ו. ויהושע בן-נון וכלב בן-יפונה מן התרים את הארץ קרעו בגדיהם.

אור החיים:

כי יאמר האומר: מי אחם יהושע וכלב לעשות מצוה זה - קריעת בגדיכם, -
מה שלא עשו כל גדולי ישראל? (הכוונה למשה ואהרן והזקנים) ואמר הטעם
כי לא היה זה לצד שהחשיבו עצמן יותר מכל גדולי ישראל, אלא לצד היותם
מן התרים, שתררו אותה וראו מעלתה. גם נתכיון בזה לומר, כי נתכוונו
בזה להרעישם, לומר: "אלו תרו את הארץ וקרעו בגדיהם על מאיסתה בעיני
ישראל!" ועי"כ יכחישו דברי המרגלים.

שני קשיים בפסוק רצה בעל אור החיים לישב בדבריו. אלו הם?

ה. ס' כי לחמנו הם סר צלם

ראב"ע ד"ה כי לחמנו הם: באכלים כלחם וכך (בתהלים י"ד) "אוכלי עמי אכלו לחם".

" סר צלם: כי הגבור אם אין לו מגן שיגן עליו ויהיה צל לו -
לבו ירא

אברבנאל לחמנו הם סר צלם: הוא מליצו נכבדת שהיו נכנעים כמו המן - לחמם של
של ישראל - כאשר סר הצל מעליו, כי בעלות השמש "וחם
השמש ונמס" (שמות ס"ו) כן יהיה יושבי הארץ.

1) מהי מעלתו של אברבנאל על פירושו של רש"י ושל ראב"ע?

2) התוכל להביא סעד מפסוק בנביאים לפירושו של אברבנאל?